

— To je ono što ti je zapelo za oko? Je li ja stvarno idem na neki poseban način?

Njegovo iznenađenje bi još veće i on joj odgovori:

— Da, ti to me znaš... Hod ti je graci-
ozniji nego bilo koje druge, bar od onih ko-
je su danas žive. Ali još nešto mi je po-
moglo da te prepoznam: tvoje telo li lice,
tvoje držanje i odeća, koji su u svakom po-
gledu odgovarali načinu na koji si prikaza-
na na rimskom reljefu.

— Ah, da, prihvatiti ona, tonom sličnim
maločas prihvaćenom glasu, na mom rim-
skom bareljefu. Da, misam na to mislila, a
čak za trenutak mi shvatila... No, kakav
je on? Jesi li ga video?

Tad joj on ispričao kako ga je taj
reljef toliko zagrejao, kako je bio odušev-
ljen što je mogao da ga nađe u Nemačkoj,
u odlivu koji već godinama visi na zidu
njegove sobe. Gledao ga je svakodnevno, pa
je došao na ideju da mora predstavljati
mladu Pompejku kako u svom rodnom gra-
du korača preko gaza od kamena na ulici,
a njegov san ga je učvrstio u toj ideji. Sad
zna da je taj san bio ono što ga je naglo
da ponovo dođe u mrtvi grad da ispituje i
pokuša da otkrije njene tragove. I juče, kad
je zastao na uglu Merkurove ulice, ona je
hodala u dlaku kao prilika koja je neočeki-
vano iskrsla pred njim na pločniku. Izgle-
dalo je kao da je krenula ka Apolonovom
svetilištu. Ali se onda vratila i nestala pred
kućom Meleagra.

(nastavak u sledećem broju)

PREVODILAC
MIODRAG RADOVIĆ

BELESKA O PISCU:

Novela Vilhelma Jensena (Wilhelm Jensen) *Gradiva* za
svoju slavnu sudbinu treba sigurno da zahvali ocu psi-
hoanalize Sigmundu Frojdu, bez čije bi interpretacije
sigurno potonula u zaborav. Ova fantastično-ljubavna
novela, koju je sam njen autor nazvao *Pompejska
fantazija*, izašla je iz štampe 1903. Pored ovog dela,
Vilhelm Jensen — koga valja razlikovati od danskog
književnika Vilhelma Johanesa Jensena — napisao je
čitav niz drugih novela, među kojima su poznatije:
Der rote Schirm (Crveni kišobran), zatim, *Im gotische
Hause (U gotskoj kući)*, *Übermächte Zwei* (Novellen von
Wilhelm Jensen, Berlin, 1892. (Nanocht). Pored pomenu-
tih novela, V. Jensen je napisao i roman *Fremdlinge
unter den Menschen (Stranci među ljudima)*, posled-
nje delo ovoga pisca koji je umro 1911. Frojdo-
interpretacija Jensenove novele pojavila se prvi put go-
dine 1907. Kako je studija doživela više izdanja na ne-
mačkom i bila prevedena na ruski, engleski, francuski,
italijanski, španski i druge jezike, uz nju je obično
prevodena i Jensenova novela. Frojdo-
Gradive preveo je na srpskohrvatski dr Vojin Matić, a ob-
javila Matica srpska 1969. U našem časopisu ćemo ob-
javiti u dva broja i prevod Jensenovog dela.
inInszanzzhajjnglGfGgmjoabi

SAOPŠTENJE

Obaveštavamo čitaoce i pretplatnike **POLJA**
da smo prinudeno, usled poskupljenja štamparskih
usluga i ostalih troškova časopisa, da povećamo
cenu pojedine sveske kao i cenu godišnje i
polugodišnje pretplate na 10 dinara po primerku
i 100 dinara za godišnju pretplatu, odnosno 50
dinara za polugodišnju. Molimo čitaoce da uvažavaju
naše razloge.

Obnovite pretplatu.

POLJA možete dobiti ako uplatite 100 dinara
/godišnja pretplata/ odnosno 50 dinara
/polugodišnja pretplata/ na žiro račun
65700-601-11971 NIP DNEVNIK, poslovnica,
sa naznakom za **POLJA**.

PETAR

andrej hieng

— Nosi se u dupe! — reče konjoliki.
Železničar kraj šanka presavi novine i
hroniku, pokaza dve zlatne krune, celo lice
mu se zasja od iščekivanja. Petar nije hteo
da mu udovolji. Odmah se povukao. Zbacivši
kosu s lica, on reče:

— Pardon!

Mallo je bitaka koje se rasplamsaju u
jedanaest pre podne, to posvedočava istori-
ja, sada je, povrh svega, na pripeći bio uza-
zaj as aouns e 'na upeid iafisjuu oala
zelene prozore prosipalo na čaše koje su go-
stima, uglavnom, bile prve čaše.

Gorenjci odoše široko koračajući.

Petrova misao je bila sva ukus i miris;
kao neka papirna lačica poigravala je na
mlazu porudžbina uspenušanih oko klopava-
ve blagajne: dupli rum, malo mešano, eks-
pres, koka-kola, hladna, tri deci *merlota*;
omisao bi svaku narudžbu i to je posle ka-
zivao nepoznatom susedu, objašnjavajući
mu:

— Kad se dugo srce jedan te isti smrad
čoveku dođe milo što ih odjedanput sijaset
ima pod nosom.

Koraci po hodniku. Tih hod, papuče,
da se ne ošteti državni pod. Zatvor i mana-
stir. Zatvor.

Sused je posmatrao konobaricu; kroz iz-
buljene oči promicala je, verovatno, sanjari-
ja o pripeći usred šume, kad se ispod žbu-
na rasprostire ležaj od paprati. Petar mu ni-
je dao mira:

— Čekaj! Nešto ću da ti kažem. Oca
moga oca otac...

— Polivaš! — strogo reče konjoliki.

— Ipak, to nije bilo ovde! Na sasvim
drugom mestu, dakle bespredmetno. Ali,
možda je slično, sve je moguće.

— Tačno! — potvrdi onaj tek tako, dok
je u mislima, nema sumnje, lomio ugrijanu
paprati.

— Vidim ja, pametan si ti čovek i sve
ću da ti objasnim! Dakle: oca moga oca
otac...

— Pradedo.

— Ti one krajeve verovatno ne pozna-
ješ... Slušaš li? E, vidiš, ja tamo nisam bio
još od detinjstva. Onda smo putovali vo-
zom i u sebe trpali tvrdo kuvana jaja. Oca
moga oca otac...

— Pradedo, družo;

Petar sasu piće u grlo, uši mu zaplam-
taše, nadimalo ga je sveto ogorčenje i on se
obrecnu na suseda:

— Zašto ti, družo Ihaha, mene sistema-
tski demantuješ, propravljaš, prepravljaj,
diriguješ manipuliseš i, uopšte, sve to što
spada pod jednu drugu reč, ti znaš već
koju...?

Opsadnički oklop pogleda, okrugao. Že-
lezničar: ipak! Stanica s kokoškom: oh, po-
kojniku je nož bio u bedru, naše prvo koli-
nje, sedmi mesec trudnoće! Pored nje, šofer,
pored šofera, u pozadini, blagajnica i tijara
lakirane kose, a predi ogledalom, u svetlo-
sti koja štipa za oči, vinjak *rubin i ramazo-
ti*. Starčić kraj prozora: što se ne vidi, ne
može nauditi. Časak mika, krkljao je auto-
mat za igranje.

I konjoliki ustade kao ona strana kojoj
je najzad sinulo da od razumne reči nema
vajde; obrisa penu piva s usnica i ponosno
izjavi:

— Još jednom ti kažem: izvoli i klisti-
raj svoju babu, mene nećeš! Uopšte te ne
poznajem, a trućaš sve same budalaštine!
Hajde na spavanje! Zdravo!

— Zbogom! — tiho mu otpozdravi Pe-
tar.

To je bilo u jedanaest i petnaest. Vi-
deo je aluminijumski sat nad šankom: za-
blenuo se u nj da bi izbegao pogleda što
su lepetali oko njega i, oklevajući, ponovo
se spuštali: jata golubova. Druga Ihaha po-
davno više nigde nije bilo, kad mu je lavo-
lika konobarca mrzovoljno donela još jedan
rubin. Kaže se pradedo, jasno. I njegova ša-
rena kola. Koliko god je bio ogrezao u jaru
i žestinu popijenog pića — klekovača je bila
vatra, vinjak mrko-žut — koliko se god
stresao pod navalom iskrivljeni sličica i vi-
sokofrekventnih zvukova, od prve reči o nje-
mu, nepoznatu pradedo mu je ipak, kao veli-
ka gusta senka, pokrivaio veći deo svesti. Bio

se raskoračio u njemu i govorio nemim usnicama. Očevoga oca otac; smešio se — tako ga je prikazivala slika kod kuće, na zidu — a njegove reči, koje se nisu mogle čuti, pritiskale su mu dušu.

Katedrala veli: jedanaest i trideset. Dve Slavonke se guraju u vratima. Tada iskrsava ona. Osušena usta se pune pljuvačkom. Tog jutra mu je dvaput izlazila na put. Ugledao ju je izdaleka. Za trenutak se naslonila na dovratnik, popravila kosu i prekorila pogledom. Zašto se vuče za njim? Obećanje je dug: obećali su da će svako svojim putem. Ne može da se ponovi, da se ponovo ukreše, ima suviše pepela. Pre nego što dospe da joj okrene lađa, žena se nastopi na suncu.

Petar se otisnuo pet minuta kasnije. Uzavrela goblen tržnice presecaali su automobili, autobusi, dvokolice. Iz senke platanā video je fontanu i vetrobranska stakla parkiranih automobila, i Gradski dom, i iza njega uzbrdicu do Grada, slapove obasjanih krošanja, golubove u preletu između senke i sunca. Posle su ga nekakve zlooke domaćice, među svojim korpama, pregurale preko semaforškog prelaza.

— Hvala lepo! — reče on Cereri, koja mu se uklonila s puta kad su zajedno prispele na drugu obalu. Žena se nasmeja i reče:

— Čaj od kamilice i kofu vode!
Neko vreme je još gledala za njim, njen pogled je bio pun šparoga, rotkvice, pavlake i mirodije. Malo kasnije neko ga, kod Poljoprivrednog fakulteta, stisnu uza zid. Nad njim jeknu glas iz bas-trube:

— Vidi! Vidi ti njega! Jesi li to ti, Klašnjek?!

— Kotnik! Ja sam Kotnik!
Ogromna ljudina ga je sasvim pokrivala senkom i dobrušnim brektanjem; njegova neverica je bila očigledna; smeh je otkrivao plot novih zuba.

— Oh, hajde-de! A ja biš mislio da si ti Klašnjek...

Iznenadna zajedljivost, možda od straha pred ljudima koji mu već dva dana nije dao mira:

— Rekao sam Kotnik! Pa sve i da sam Klašnjek: ne marim školske drugove!
— Pardon! Oh!

Tunel pod Gradom je bljuvao automobile, iz otvora je kuljao oblak izduvnih gasova.

— Nalevo! — zapovedi on sebi u vojničkim ili kažnjeničkim stilu.

Otvorila se Streliška ulica, primičući mu se kao glasovita reka uspomena, gusto zasedjana slikama iz minulih dana, zazibanim sličicama koje i ne treba prizivati silom, jer se same od sebe motaju oko nogu i čovek biva prinuđen da ih odgurkuje, premda je istina li to da ih je vreme izmešalo, pa među njima nema povezanosti i sklada kao što bi se moglo poželeti, ili se, budući da je čovekov duh malo utanjio od konzimiranog pića možda samo čini da ih nema. Iza rešetkastih prozora Narodne kuhinje sveudilj — oh, kao pustinjaški samum o kojem smo čitali u knjigama — pljuskaao je zadržani užeglog loja; a pegavi Dane je baš onde jedne večeri poljubio neku spram njega već uveliko odraslu neznaku; Dušan se na biciklu dovezao s Grada i pao na livičnjak, majka je vrištala, držala su je tri muškarca, meka ruina ju je prskala vodom; Jože je vozio osmice, naišle su devojke s buketima jorgovana, obonile oči i požunile prema katedrali. Ej, ko bi sve te deliće mogao da svrsta u sled vremena?

Kraj Narodne kuhinje uzdižu se dva ogromna platana. U njihovim krošnjama ima mesta za hiljade ptica. Jednom je za školski list napisao pesmicu.

Platani su, bogme, sila preteća!
Svi kažu: to su kraljevi drveća!

Dok je sedeo u zatvoru često ga je budilo hujanje vetra li on je prizivao u svet kako u granju ovih orijsa počne da zavija iole snežniji povetarac.

Ovde su dugo stanovali.

— A najveći štos je što ovamo uopšte nisam svratio zbog toga!

Tada ju je ponovo ugledao. Kao uboga ili božjakinja sedela je na podzidu ispred

Dečjeg dišpanzera; video je da ga ona vidi, isti na samo krajničkom oka, nije okrenula glavu. Kosa joj je dopola zaklanjala obraze, ali se videlo da je smršala u licu i još više u leđima, jer joj na plećima behu iskočile lopatice i jasno su se uočavali pršljenovi na hrptenjači, krlježak za krlježskom.

Požurno se.
— Neka se ne vuče za mnom! — grčevito i više puta ponovi u sebi. — Neka ne blene za mnom! Da me ne vidi ovakvog! Neka se gubi kući, ma gde da stanuje, ma gde da stanuje! Neka mi se makne s puta!

Cesta ka Gradu, koje negda nije bilo. Jagode na asfaltu, razasute. Transformator na raskrsnici. Sumnjičavi pogled na njegovom koraku: pocrveneće oči u beloj svetlosti. Sunce na Sonjinom prozoru; koje više nema, Sonje, ili se bar ne zna gde je, Sonja, večiti kikot. Gostionica zdesna, senka koja bazdi na bačvu u koju se, lipak ne treba spuštati. Automobil na pločniku: figurice verice za šoferšajbnom; maskote kupuju žene. Vrlo blaga dijagonalna. Žeravica na temenu. Obloga na jeziku. Palac na želucu. Senka na srcu.

Mnogo koraka, metež slikā, nikakve celine.

Ostatak puta, bar do Grubarevog kanala, dakle pored onih vila gde je nekada poznavao svakog psa, pored višespratnica, prošao je kao mesečar.

Cesta koja oivičava listočnu padinu brege s našim Gradom na vrhu i ispod koje prigušeno treperi gotovo nepokretna površina jezuitskog kanala, nudi vrlo lepe vidike; proteže se od malog mosta na isteku Streliške ulice do štovane starine Karloškog mosta, čija stogodišnja ramena zadivljujućom strpljivošću podnose lavovski deo drumskog saobraćaja između srednje Evrope i Balkana: s onu stranu kanala mižu se blagi brežuljci Golovca, zasejani borovima i kestevovima, s kućercima i vilama tu i tamo, po njima sada svira avgustovsko sunce isplićući zavesu svetlosnih zvukova uz pomoć barskih izmaglica koje se, valjda, nikada potpuno ne rastapaju. Lokomotiva dahče prema gostionici *Češnovar* i iprema Dolenjskoj. Okreneš li se, vidiš hrbat kasarne, klanicu i onaj predeo prema Štepanjoj Vasi, o kojem bi se moglo reći da je još zadržao pregršt drevnih osobina našeg seljaštva ili prigradskog sveta.

— Šta hoćete? — upita on.

Možda mu je bilo malo bolje u trenutku kad je zastao kraj izjedene gvozdeno ograde što štiti pešake da ne padnu u zapušteno žbunje nad kanalom, ali duhovni vina i rakije su još uvek uključali u njemu i tako je, doduše, bio svestan da mu se neko obraća, ali odmah nije bio povezao smisao reči.

Podigao je pogled i zabolelo ga je sunce u očima. Odmah je morao da ponovo spusti pogled, jer je onaj čovek bio niži od njega. Podbuli ti vlažni obrazi, hitre, zajedljive oči, kroz uši koje su mu štrčale u stranu od glave probijala se svetlost.

To je, verovatno, bila već treća ili četvrta rečenica:

— Oj, Petre! Oj, Petriću! Ček-de! Reći ću ti jednu narodnu! «Gospodin gospodinu reče: Za tebe ovde med i mleko teče!» Nema opasnosti! Sigurno si se snašao, za tebe se ne treba bojati, koješta!

Onda čovek podsmešljivo i zaverenički priđe sasvim do Petra i uhvati ga za ruku. Petar pokuša da ustukne; zapanju ga snažan zahtaj znoj i komovice, verovatno sličan njegovom sopstvenom; u trenu je prepoznao čoveka, jedva promrmljao njegovo ime. Reče da mora dalje, da se žuri.

— Oho! — iskezi se onaj. — Ja baš stižem odonuda kuda se tebi žuri: biše kod Karloškog mosta, nema sumnje. Bez brige, neću se okrenuti i neću ti se nametati. Gospoda imaju sopstveni tatak, čak i pokraj najposrednijeg šankra. Pardon!

Zvekući, pokrenuo se lanac sećanja. Vrata s prozorčetom otkriše ćeliju br. 23. Treća noć. U hrkanju nema strpljivosti. Hrrr! Tavanica koja je ekran srca, na ekra-

nu platani, vode, licā. Onda se podbulo lice saginje nad njegovo lice. Vircave oči, ponuda kroz teški dah.

— Ti si me tamo uvek uvlačio u nekakve pizdanije, a kada bi zagustilo, gurnuo bi me još dublje.

— Škola, Petriću! Nisi prošao. Svaka škola nije za svakoga.

Kroz buku kamiona što su hitali prema klanici, Petar promrmlja da i sada ne vrede priče ma o čemu.

— Pa nećemo! Nego, ček-de, nešto ću ipak da ti kažem! Ako sam te gurao u glib i cinkario, bilo je to zato što sam te mrzeo! Oj, kako sam te mrzeo! Misliš li ti, balavče, govoriš sam, da ćeš nama da prodaješ gošpoštinu? Danas si pijan, sutra ćeš biti trezan. Vazda će se naći neka da te pridržī.

— Ti si prilično ostario.

— Tačno! Mene ni živi đavo ne bi dupro. Ne pružaj mi ruku! Zbogom! Još ovo: žena će da ti dode glave, žena će da te gurne u najveću govornariju i zaobzbljno! Mnogo će me radovati ako ikada čujem nešto slično. Zbogom, Petre!

Pošto je čovek na nogama imao izluzane tenis-patike, Petar nije čuo kako odlazi, a li saobraćaj je u podne bio sve gušći, kamioni su tutnjali klopaparajući stranica, vozači putničkih automobila su svremena na vreme, psujući, trubili u želji da iznude prolaz, biciklisti su vozili sasvim uz pločnik. Petar se neko vreme držao za ogradu postmatrajući smetlište što ga prolaznici behu napravili među graničama akacija i zova, kojima je zasadena strmina nad podzidom kanala.

Veza između ove aljkavosti i nehajnosti njegovog života, posebno ako se ubroje sećanja.

Odbačeni štednjaci; proćerdane godine. Zardali kotač; potamnele i ujedno izbledele fotografije brkatih predaka, tihih matrona na stoličicama trećeg Napoleona, taft, pantljike, serž, pliš, pike. Papiri; pisma skrivena pod devojačkom košuljom, miomir glicinije pod kojom devica, s večeri, sniče reči davno utisnute u sećanje, a ipak uvek nanovo nove kad oko proleće po ljubičastim petljama koje je zaljubljena ruka izatkala oko slova. Ostatak domaće flanelske haljine na grani; bar mamina domaća haljina. Suštanje haljine, približavanje haljine, miris haljine, mamin miris, veče slatke boljke, sirup od anisa, sjaj haljine, udaljavanje haljine.

Karloški most, kao što smo rekli, podnosi veliki deo saobraćaja između srednje Evrope i Balkana. U saobraćajnim špicovima nastanu zastoj, jer je most uzan, nad njime viši siva izmaglica ispuštenih gasova. Kako je izgradnja ovog mosta skupa stvar,

kako štujemo stanimu i tek tako ne možemo da udarimo krst preko štopanja vrednog zdanja, ali i zato što urbanisti razborito i obazrivo smišljaju svoje zamisli, nema mnogo izgleda da se ovo saobraćajno stanje u doglednoj budućnosti iole promeni.

Nije otišao u bife. Na drugoj strani je gostionica Češnovar. Bašta. Ne. Zelenilo, skrovište, san.

Kad se našao na sredini mosta i, preko krovova automobila koji su se mimoilazili, zagledao prema jugu, ugledao je srebrno u zelenom i zeleno u srebrnom razvođe na Špicu, široku plohu vode gde se razdvajaju korita gradske Ljubljanice i kanala. Pozadi je bio Krim u isparenjima, Barje koje tako duboko diše ljuljajući brodovlje hrastova u močvarnim lukama.

O, slatko jutro u mrežama nosne trave, igro vilina konjica, lice nad virom, veselje češljugaru i zunzavi obade, škripo dalekih dvokolica, kucanje srca u samoći.

Nije verovatno da bi Petar, gledajući prema jugu, govorio ovako, ali nema sumnje da je mnoga jutra proveo na Barju u lovu na ptice.

Na Golovec.

Presekao je dolensku prugu i zaputio se uzbrdo. Cesta je s oba kraja uokvirena vilama; one dve zdesna nalikuju na dvorove i kao da se nose s vremenom.

Ruže i granitne kocke. Izrezbarena mačka na slemenu nema mačka. Ceste merdevine. Zapaljane merdevine. Iza zatvorenih kapaka barevina ili slatki greh. Sunce vari piće u trbuhu; glava sabira paru. Drveta, zbijte redove! Grane, sagnite se! Uskoro će! Uzbrdica zalazi u senku!

Zvona pevaju, pevaju, oh, još nikad nisu tako! Senkavsko i šempetersko zvono nadmeću se s brujanjem grada, kao plivači koje bujica baca ovamo-onamo pa mastoje da ljude dozovu na obalu, ali iz Štepanje Vasu, iz Polja, iz Snerberja, preko Save, sve vreme dopire jek drukčije zvonjave; kao da zlatne kose u dugim, šumnim uzdasima kose zrelu travu časova.

Ako mu se stane na rep, pas navikne i posle ga stiska međ nogama. Crni pas je trčao nizbrdicom naniže i osvrtao se.

— Muri! — zovnu ga Petar. — Muri, dođi ovamo!

Kod nas se svako orno kuće zove Muri, a svaki pijanac oslovi psa, verovatno zato što ga je strah. On pomisli:

— A koga se ja još plašim?

Pošto je u međuvremenu naišla senka i on se izduvao, nije bilo potrebe da odgovori na postavljeno pitanje. Prva prava, hlороfilna hladovina posle dugog vremena: zdesna padina i lišće, vonj mokrog korenja, sleva smolasti miris borica koji se zgušnjavao na podnevoj pripeci. Radnici su seklili obolele kestenove, motorna pila je pevala naporedo sa zvoima.

Njegovo pijanstvo je popoštalo.

Onda iza nekog žbuna iskrusnu i uputi se prema njemu vrlo tamna prilička. Bila je to starica, uprćena nevelikim naramkom suvaraka. Crnina ženine haljine, ubledela s godinama, pod svodom od lišća izgledala je mračnozeleno. Pre nego što je i dospelo da pomisli kako je čudno što još može da se sretne čovek koji skuplja drva, starica se zaustavila; zapravo i ne podigavši glavu, ona ga nešto mrmrljajući upita; razabrao je samo reč »ura«.

— Podne! — on pokaza prema ravnicima gde su se istišavala zvona. — Ta, zvonilo!

Izgovornio je to glasno i ona ga je očigledno razumela.

— Znaite, više ne čujem dobro ... Podne. .. Mda, pa svejedno je ...

Kad je minula pokraj njega, nadole, za časak ga je okrnula pogledom; bio je to pogled u kojem je mirujuće vreme prekorovalo ono što brza, bila je to stajaća voda, gusta od natrulog naplava prošlosti. Oči, kojima mu je u prolazu otipala lice — odozd, plašljivo, a ipak bez sramežljivosti — izgledale su sasvim razlivenve među veđama: zemica je zamucivala beonjaču, beonjača je zenicu činila žutom: nekle su ikako je ogavnno kad čovek mora da umre pre smrti.

— Prijatno! — reče on, kao što, uosta-

lom, kaže svaki pijanac, i produži put.

Pred Opservatorijom se diže humka od ilovače. Zarubljena kupa. Vres, bonje, sunčana ura svuda unaokolo. Isparenja oko plamini na severu i severozapadu, a na jugu us plamtelo snoplje oblaka, Barje. Nije nemoguće da se zakupa oluja. U dvorištu kasarne i pored Poljanske ceste montirani su zvučnici. Odjekuje preko kлокotanja grada. Ne kuju se, Mujo, konji po mesecu. Glas dopire kao s vašara ili posela.

Oca moga oca otac.

Mada još uvek drhtav od minule moći — bila je ljubicaško klupče uliča i lokalā — iako nagrižen vinjacima i okađen dimom, uprkos suncu koje je užarenim prstima čepikalo po njegovoj lobanji, uprkos masilju davno zaboravljenih mirisa vresa, borove smole i omladne zemlje: tačno je znao kuda ima da krene i gde će maći ležaj na kojem će, u slatkom otpočinku, da mu se raskravi meso. Kao lisac strvinu, moći će pod bukvom da zakopa pradeđu, upravnika zatvora, noć, psihologa, nju (nije pošteno što se celu noć vucara za njim), maminu haljinu, pa čak i staricu koja ga je malopre pitala koliko je sati.

Minu srebrna kupola Opservatorije, naiđe lepi bukovi čestiar.

— Ovamo gore! — naloži on sebi gotovo glasno.

Stelje ima dosta, jer je po šumama više niko ne skuplja. Između dva stabla je žbun.

Odmeni sunčevu putanju i zaključili da u ovoj zavetini do njega neće dopneti nijedan zrak. Baci se na ležaj i stavi vetrovku pod glavu. Nebo nad njim bilo je puno zlatozelenih krošanja. Kad sklupi oči, pod kapcima mu prсну vatromet zvezda. Kao kamen utonu u san, a tokom sna naiđoše snovi.

Ku-ku! Ku-ku! Gde sam? Oh! Ležim u ćeliji broj 23 i budim se. Budan sam. Tišina. Nešto se dogodilo. Obazirem se oko sebe. Sam sâm, ostali kreveti su prazni. U sledećem trenutku, s izvesnošću koja se ne da objasniti znam da će ćelija od sada biti samo moja; obuzima me čudno slatko i uzvišeno osećanje, ne pomućuje ga nikakva sumnja; to je više i od slobode: ukazali su mi poverenje, napredovao sam. Kada su tako odlučili? Na čiji mig? Čime sam to zaslužio? Oh, oh, biće da su se odlučili krado-mice, dodelili su mi pravdu, kao detetu od koga se u predvečerje praznika sakriva poklon. Činilo sam sve što je bilo potrebno da se izvršava, stigla je nagrada. Je li jutro? Podzemna svetlost, ali se sve dobro vidi. Kako je maša tamnica daleko od naseljenog sveta! Nlikakvog saobraćaja, samo se čini da spokojna zvonjava pristiže preko zasneženih predala. Je li zima? Prekriven sam čebetom i dobro mi je Don-don, dobri zvon! — sećam se nekih davnih reči. Nijedna zima nije bez peći, nijedna noć nije bez lampe; budem li imao ono što su mi sada dali — sopsstvenu ćeliju — to bi bio uistinu veoma dobar i zadovoljavajući život! Zar bih, nezahvalno, smeo da zahtevam ništa više?!

Čujem korake. Nisu stražarski: mnogo koraka i mnogo glasova, međ njima ima i dečjih. Stopala kao da me gaze po našim betonskim stepenicama, drveno trupkanje; tako, ako dobro pamtim, škripe daske u starijim kućama. Upravniki govore. Nešto objašnjavaju, to liči na tumačenje vodiča u muzejima. Koraci se približavaju. Ključ škripe u vratima, vrata se širom otvaraju. Upravnik stoji na pragu, za njim se tiška gomila sveta, čitav gnozd lića, klupko tela u prazničnim odelima. Neko dete šmugne upravniku međ noge, ovaj se stiska uz do-vrataak, veli:

»Izvollite! Samo pogledajte, svi! On neka leži, nek vam to ne smeta! Kao kod svoje kuće, molim!«

Kako su navalili! Pre nego što stignem da se pokrijem do brade, napunili su prostoriju. Jedan, dva, tri, četini, pet ... brojim i bumim se. Tiškaju se i guraju, njuškaju naokolo, razgledaju, šapuću, mrvaju se laktovima, vrlo sumnjivo se smeškaju.

»Ali ... ali ... « mrmrljam.

Svi se ponašaju kao da me nema u krevetu, jedva ako me ko i takne pogledom. Svetlost je srebrnkasta: mutni talas, potom talas koji se preliva, dnevna noć, noćni dan; lica mi (tako miču u pogledu i opet vrlo hitro uranjaju. Otuda su iskrusili? Šta ih može zanimati, do đavola?! Odišta! Moja ćelija je odjedanput potpuno promenjena! Je li se proširila? Po praznim, pravim obojenim zidovima izvešane su neakke slike. Slika pradede s večitim smeškom i očima koje vrebaju. Poned nije je fotografija tetke Gusti na maskenbaltu, ne vidim dobro. Odišta ima mnogo slika. To je protivno kućnom redu! I, oh, koliko mogu da razaznam izmeđ nogu koje tapkaju, i po podu moje brižljivo pospremljene ćelije sada ima sijaset svakojake sitnanije. Kao da sam zalutao na naše nekadašnje potkrovlje. Jedno dete se igra malim vozom: poklon za šesti rođendan. Ko je onaj zadnigli batonja u uglu? Šta radi? Salo mu visi preko kragne, kučka o bakrenu vazuu. Ovde su tri žene sele na stolice iz naše tpepatije. Jedna ima lice slično oluji koja se sluti iznad brda, iz očiju sevaju munje, čak su joj oči malecne nad naduvenim obrazima. Krevet se ljulja. Hvata me strašna zebnja! Dakle, nije bilo istina! Onaj delić sveta koji je moja ćelija neće biti moj i sve to skupa je samo varka? Ponudili su mi zalogaj i posle mi ga odmah izvukli iz usta! Ja sam kao nag pred ovim hodočasnicima, iako izgleda da se oni uopšte na mene ne osvrću. Stiskam pokrivač pod vratom, dole mi stopala vire ispod čaršava. Podilazi me jeza. Šta govorim?

»To ne smete, ljudi! Šta vi zamišljate?! Ne! Odstupite, molim! Nije dozvoljeno!«

Hoće li me neko čuti? Niko ne čuje. Nova zjalla samo nadiru u ćeliju. Udaraju jedan o drugog i o starež. Oni što sede uvlake mogu pod stolice, da im ko ne nagazi na kurje oko. Debela žena krči put laktovima, raiste preda mnom i zaklanja mi vidiki. Sâma se osvrće me bi li naišla mesto. Ništa. Tek me onda itakne pogledom, kada na krevet, jekne i zahaće; samo što sam uspeo da uzmaknem do zida. Uklješten sam između hladnog zida i ogromne mase mesa. Bazi na čvarke i na luk, starodavni zadah. Kočoperna gazdanica glasovitog imanja.

»Vratite se upravnik! Nije dozvoljeno!« — šapućem u krajnjoj stisci, misleći kako sam strašno obmanut. Žena podrugljivo zatvara kapke. Potpuno okrugle okice, malecne i hitre. Iza nije stoji domazluk. Grunt ima korene sve do pakla. Šta će da učini? Saginje se, zavlači ruke u kožnu torbu, vadi smotljuk od novinske hantije, stavlja ga u krilo, odmotava: pohovano pile. Okrećem glavu prema zidu.

»Neka je blagosloveno!« — reče dodvo-mički glas.

»Dabogda!«

Čujem mljaskanje. Izmrvljena kožurica pada na papir. Košice rušte međ zubima.

»Pri kosti je najslađe!«

Ne mogu više, preda mnom sevaju crvene zavese, izgleda mi da čovek koji se poslednjim delićima snage batrga iz živog peska. Okrećem se, iako s mukom, vičem:

»Napollje, đavolska bagro! Smesta da ste se izgubili! Iz ovih stopa! Bagro! Đavolska bagro!«

Svi stanu. Čute. Svi gledaju u mene. Moja mučiteljica se saginje nad papir. Čini se ikao da ju je neko polio uljem. Za njom vidim tri šlema: istapirane, do ukrucenosti lakirane frizure nekakvih zanatlijskih žena.

Svet se razmiče.

Došla je mama. Stoji usred svetlosnog pramena. Obučena je u domaću haljinu, ali je nije zakopčala: odozdo ima zgužvan kombinizon i čarape zarozane u harmoniku. Kako me tužno i prekomu gleda! Ispruža ruku i kaže:

»Petre, mi smo se vazda radovali gostima!«

Odlomak iz romana Čarobnjak

Sa slovenačkog preveo
Gojko Janjušević